

Rapport – Arbetsgruppen för skriftlig färdighetsträning

Inledning

Arbetsgruppen för skriftlig färdighetsträning (härefter ”Arbetsgruppen”) tillsattes av utbildningsutskottet genom beslut den 16 oktober 2018. Arbetsgruppen fick till uppgift att *befrämja skrivprocessen och utveckla medvetna återkopplingsprocesser* och skulle bestå av en kursföreståndare från varje terminskurs (1 – 6) samt en kursföreståndare från kursen Rättshistoria och Allmän rättslära (härefter ”RoA”), två representanter från fakultetens utbildningsutskott varav en sammankallande samt därutöver en studentrepresentant utsedd av Juridiska föreningen. Studierektor ingår som resursperson i arbetsgruppen.

Arbetsgruppen har under läsåret 2018/19 haft följande sammansättning:

- Anna Lilieback, studentrepresentant i utbildningsutskottet, sammankallande
- Sverker Scheutz, ledamot av utbildningsutskottet
- Patrik Bremdal, kursföreståndare terminskurs 1
- Joel Samuelsson, kursföreståndare terminskurs 2
- Vladimir Bastidas, kursföreståndare terminskurs 3
- Torbjörn Andersson, kursföreståndare terminskurs 4
- Linus Jacobsson, kursföreståndare terminskurs 5
- Maria Bergström, kursföreståndare terminskurs 6
- Marianne Dahlén, kursföreståndare RoA
- Alexis Hekmatfar, studentrepresentant
- Olle Mårsäter, resursperson

Arbetsgruppens ledamöter utsågs av utbildningsutskottet, ledningen för respektive kurs samt för studenternas del av Juridiska föreningen under hösten 2018. Arbetsgruppen har sammanträtt totalt fyra gånger, alla under vårterminen 2019. Vid mötena har arbetsgruppen diskuterat såväl befintlig upplägg för skrivträningen och återkopplingsprocessen med fokus på styrkor och svagheter med desamma, som vilka förändringar man kan tänkas behöva genomföra på programnivå respektive kursnivå.

M.h.t. arbetsgruppens storlek har det funnits utmaningar med att hitta mötestider där samtliga ledamöter kunnat närvara. Detta har medfört att arbetsgruppen inte vid något mötestillfälle varit fulltalig och ofta lidit av relativt stor frånvaro. En inledande slutsats är därför att arbetsgruppens sammansättning och storlek kan behöva ses över, för att den ska kunna arbeta effektivt och åstadkomma konkreta resultat. Under rådande förhållanden, där ägandeskapet över pedagogiska frågor för juristutbildningen är oklart, framstår det dock inte som självklart att laborera med en arbetsgrupp där samtliga terminskurser inte är representerade. Utskottet bör beakta denna inneboende problematik när det diskuterar det fortsatta arbetet med skriftlig färdighetsträning på juristprogrammet.

Gruppens arbete under vårterminen har mynnat ut i denna rapport, vilken författats huvudsakligen under höstterminen 2019 utgör underlag för återrapportering till utbildningsutskottet inför dess sammanträde den 22 januari 2020.

Bakgrund till Arbetsgruppens arbete

Beslutet i utskottet den 16 oktober 2018 fattades mot bakgrund av rapporten *Skriftlig färdighetsträning – Rapport från ett utredningsuppdrag*, den 22 november 2017 av professor Torbjörn Ingvarsson, tillika excellent lärare.

I rapporten identifierades ett antal problem och utmaningar för skriftliga färdighetsträningen på juristprogrammet vid Uppsala universitet. Dessa kunde delas upp i ”stora” respektive ”små” frågor.

Med avseende på de ”små frågorna” – gemensamma mått för hur längden på promemorior bör anges, mer enhetliga regler för hantering av för långa promemorior, regler för försenad inlämning samt utvärdering av kurslitteratur för den skriftliga färdighetsträningen – gjordes vissa försök till samordning i kursföreståndargruppen inför höstterminen 2018. Vid utbildningsutskottets möte den 16 oktober 2018 var resultaten av dessa samordningsförsök dock begränsade; något som enligt uppgift ska ha åtgärdats under höstterminen.

Utskottet beslutade därför, i enlighet med Torbjörn Ingvarssons förslag, att arbetsgruppens fokus tills vidare istället skulle ligga på några av de ”stora frågorna” – frågor som kunde diskuteras utan att några större samordningsinsatser skulle krävas. Dessa identifierades i ursprungsrapporten som 1) större samordning mellan terminskurserna, 2) Tydligare fokus på skrivprocessen, 3) Förändrade och mer medvetna återkopplingsprocesser och 4) att överväga att öka mängden skriftlig färdighetsträning totalt över utbildningen. Rapportförfattaren föreslog för utskottet att arbetsgruppen skulle ges i uppdrag att arbeta med fråga 2) och 3), d.v.s. skrivprocessen som sådan och formerna för återkoppling.

Skriftlig färdighetsträning på terminskurserna och RoA idag

Inför arbetsgruppens andra möte, efter att gruppen kort träffats och diskuterat det givna uppdraget och ramarna för det fortsatta arbetet, uppdrogs kursföreståndarna att reflektera över det övergripande upplägget för den skriftliga färdighetsträningen i nuläget samt befintliga former för återkoppling på kurserna. Fokus skulle ligga på vilka styrkor respektive svagheter som kursföreståndarna kunnat iaktta och avsikten var att detta skulle tjäna som bakgrund till den kommande diskussionen om tänkbara vägar framåt. Detta för att kursföreståndarna skulle ges möjlighet att med sina iakttagelser och erfarenheter själva delta i problemformuleringen som sådan.

Nedan följer en redogörelse för uppläggen för den skriftliga färdighetsträningen på de olika kurserna samt kursföreståndarnas egna reflektioner över dessa.

Terminskurs 1

På terminskurs 1 skrivs totalt tre promemorior över terminen, men studenterna arbetar med samma ämne vid samtliga tillfällen och kan därför sägas arbeta med en och samma text, som förväntas bli bättre med stöd av handledning och återkoppling. Studenterna får en given rubrik på sin PM men ges i uppgift att själva formulera en för terminens ämnesområden rättsligt relevant frågeställning, vilken utgör en avgränsning av det tilldelade ämnet.

Återkoppling ges på terminskurs 1 både skriftligen och och muntligen. Den muntliga återkopplingen ges såväl i grupp (PM1 och PM2) som enskilt (PM2). Efter både PM1 och efter PM2 ges återkoppling vid en s.k. PM-lektion, där läraren träffar samtliga studenter som

skriver om samma ämne. Återkopplingen ges från läraren och inte från student till student, så som vid en peer review eller på ett PM-seminarium med opponeringsinslag. I samband med PM-lektion 2 erbjuds studenterna också möjlighet till individuell muntlig återkoppling. På PM2 ges utöver detta relativt omfattande skriftlig återkoppling för att vägleda studenterna inför slutarbetet med PM3. Efter PM3 ges endast skriftlig återkoppling.

Sammantaget syftar återkopplingen i mångt och mycket till att introducera studenterna till juridiskt skrivande och ges därför i förhållandevis generella termer, även om mera konkreta kommentarer kan ges inom ramen för den individuella återkopplingen. Upplägget upplevs fungera mycket bra och är uppskattat av studenterna. En övergripande kommentar från kursledningens sida med avseende på skrivträningen är att studenternas språkbehandling i regel är god, men att studenterna har vissa svårigheter med såväl att hitta källmaterial som att förhålla sig självständigt till det. Från kursledningens sida försöker man, för att möta detta problem, trycka på vikten av ett självständigt förhållningssätt till källmaterialet liksom vikten av att lägga ned tillräcklig tid på att orientera sig bland rättskällorna, i kommunikationen med studenterna om uppgiften. En annan observation med anknytning till detta är att studenterna i allt högre utsträckning arbetar med källor som finns digitalt.

Terminskurs 2

Under terminen skrivs tre promemorior, vilka alla är varianter av rättsfallsanalys. Tanken är i likhet med terminskurs 1 att studenterna ska ha möjlighet att förbättra sin egen text genom att skriva om samma ämne vid flera tillfällen. Vid den första av promemoriorna, PM0, är uppgiften att kort referera ett rättsfall. Promemorian kan underkännas eller godkännas, men poängsätts inte. Den andra promemorian, PM1, vilken poängsätts, utgörs av referat av två rättsfall. Ingen analys av dessa efterfrågas dock vid PM1. Vid författandet av den sista promemorian, PM2, tillkommer däremot detta moment; förmågan att analysera de tilldelade rättsfallen och att förhålla sig självständigt i relation till dessa. Promemorian kommenteras och poängsätts.

Återkopplingen kretsar på terminskurs 2 kring ett antal PM-seminarier som hålls efter inlämning av respektive PM, men ges också i skriftlig form i samband med återlämning av PM. Efter inlämning av PM0 hålls ett PM-seminarium där mer allmänna synpunkter på de inlämnade promemoriorna lämnas. Efter inlämning av PM1 hålls ett PM-seminarium där alla studenter som skrivit om samma ämne får tillbaka sina (kommenterade) texter och ges möjlighet att diskutera gemensamma frågor och problem. Efter inlämning av PM2 hålls sedan några terminer tillbaka ett liknande PM-seminarium i samband med att studenterna återfår den poängsatta och kommenterade PM:n.

Från kursledningens och lärarlagets sida görs i stort samma iakttagelser med avseende på texternas styrkor och svagheter som på terminskurs 1. En särskild utmaning upplevs vara att få studenterna att förstå att *rättsfallet självt*, och inte t.ex. en redan befintlig kommenterad rättsfallsanalys, utgör det centrala källmaterialet, vilket man har att förhålla sig självständigt till. Uppgiften som sådan ställer kan sägas ställa särskilda krav på självständighet, vilket studenterna upplevs ha vissa svårigheter med till en början. Återkopplingsprocessen på terminskurs 2 upplevs över lag som välfungerande av både lärarlag och studenter. Inslagen med muntlig återkoppling i mindre grupp är uppskattade från studenternas sida.

Terminskurs 3

På terminskurs 3 skrivs totalt två promemorior; en i sakrätt och en i immaterialrätt. I motsats till upplägget på terminskurs 1 och 2 arbetar studenterna här inte med ett och samma ämne under hela terminen. Inlämningen av sakrättspromemorian föregås dock av en delinlämning för peer review, där studenterna lämnar synpunkter på varandras texter. Den student som ska granska en annan students preliminära PM ska författa en kortare peer review-text som innehåller konstruktiva synpunkter av godtagbar kvalitet. Denna peer review-text kommuniceras i återkopplingsyfte med den student som lämnat in den PM som granskningen avser.

Återkoppling ges i övrigt endast skriftligen, genom en individuell skriftlig kommentar som fås i samband med att promemoriorna kan hämtas ut. Någon möjlighet att diskutera PM-skrivandet med en undervisande eller rättande lärare ges alltså inte, vare sig före eller efter slutlig inlämning av någon promemoria.

Vad gäller identifierade styrkor och svagheter på kursen delar kursledningen den bild som beskrivs av terminskurs 1 och 2. Från studenternas perspektiv understryks att momentet peer review inte kan likställas med återkoppling från lärare – något som efterfrågas av studenterna. Det kan visserligen vara utvecklande för studenterna att få läsa en annan students text och kommentera denna, men detta skulle med fördel kunna kompletteras med någon form av återkoppling från undervisande eller rättande lärare, före slutlig inlämning. Förslagsvis skulle ett eller flera PM-seminarier kunna införas även på T3, i syfte att införa någon form av muntlig återkoppling och därmed öka studenternas förståelse för skrivprocessen.

En reflektion från kursledningens sida är dock att sådana PM-seminarier skulle belasta ett redan tungt schema, vilket förmodligen skulle kräva att andra moment utgår. Kursledningen anser också att det kan finnas en poäng med att inte göra exakt samma sak på varje termin. Att studenterna ges mer stöd på de första två terminerna är logiskt; peer review-momentet på T3 är däremot tänkt att utveckla studenternas *egna* förmåga att utvärdera texter, vilket är den kanske viktigaste färdigheten att ta med sig för det egna arbetet. En reflektion från rapportförfattarens sida är att ett ämne för framtida diskussion på ett programövergripande plan skulle kunna vara just de olika terminskursernas funktioner i detta sammanhang, och hur man finner en välavvägd balans mellan att handleda studenterna å ena sidan, och att uppmana till självständig utvärdering av juridiska texter å andra sidan.

Terminskurs 4

Terminskurs 4 har inte varit representerad vid något av arbetsgruppens möten, vilket medfört att upplägget för denna kurs inte diskuterats mer än mycket kort och/eller översiktligt.

På Terminskurs 4 skrivs två promemorior, en i straffrätt och en i processrätt. Examinationen för de två promemoriorna är utformade på olika sätt, där straffrättspromemorian följer en mera traditionell mall med anonym inlämning, poängsättning och återlämning medan processrättspromemorian poängsätts och kommenteras i etapper, med möjlighet för studenterna att erhålla ytterligare poäng genom att komplettera promemorian.

Båda promemoriorna skrivs individuellt, men ämnet för processrättspromemorian är knutet till ett gemensamt tema som en hel basgrupp ska redovisa muntligt i samband med ett processrättsseminarium. Ämnet för processrättspromemorian är förhållandevis brett formulerat och förväntas avgränsas närmare av PM-författaren. Ämnet för

straffrättspromemorian utgår från ett konkret problem vilket förväntas lösas och kommenteras av studenten.

Återkopplingsprocesserna ser lite olika ut för straffrättspromemorian respektive processrättspromemorian. På PM i straffrätt ges endast skriftlig återkoppling. På PM i processrätt ges såväl muntlig som skriftlig återkoppling individuellt i samband med redovisningstillfället. Den student som inte erhållit full poäng på processrättspromemorian har möjlighet att komplettera promemorian och få upp till 1 poäng ytterligare, förutsatt att minst 2 (av maximalt 5) poäng givits för den inlämnade promemorian och att kompletteringen i tillräcklig utsträckning bedöms ha förbättrat texten. Någon ytterligare återkoppling sker inte efter kompletteringen.

Eftersom kursledningen inte kunnat delta vid arbetsgruppens möten har den svårtligen kunnat kommentera identifierade styrkor och svagheter hos studenternas prestationer såväl som hos upplägget för skriv- och återkopplingsprocess som sådant. Från studentperspektiv kan dock noteras att återkopplingen på promemorian i straffrätt upplevs som något bristfällig då den bara ges skriftligen, och att återkopplingen på promemorian i processrätt skulle kunna förbättras av en gemensam diskussion och inte bara utgöras av individuell återkoppling, även om sådan är önskvärd.

Det finns också åtminstone en uppfattning (befogad eller inte) hos studenterna om att det är förhållandevis ”lätt” att komplettera processrättspromemorian om studenterna bara ”följer lärarens anvisningar”. En sådan tillämpning skulle dels kunna riskera att komma i konflikt med en strävan efter ett självständigt förhållningssätt hos studenterna, dels riskera att medföra att tentamen blir mer avgörande för resultatet på kursen eftersom betygssdifferentieringen brister.¹

Terminskurs 5

På terminskurs 5 skrevs fram till höstterminen 2019 endast en PM under terminen, något som förändrats fr.o.m. hösten 2019 då det införts ytterligare en PM-uppgift på kursen. Upplägget för skrivträningen innefattade en inlämning av ett utkast till promemoria och ett peer review-moment med ungefär samma upplägg som det på terminskurs 3 ovan, följt av den slutliga inlämningen av promemorian.

Ett särskilt tema för skrivträningen på terminskurs 5 är att studenterna förväntas anlägga ett särskilt perspektiv på det valda ämnet. Studenterna får alltså välja såväl ämne som perspektiv för PM-uppgiften. Ämnet väljs från en av kursledningen tillhandahållen lista med ett fåtal ämnen, och perspektivet väljs från ett antal anvisade kapitel i boken Juridisk metodlära, red. Nääv & Zamboni, vilket medför att ett stort antal frågeställningar och angreppssätt är tänkbara. Detta, för studenterna nya, inslag introduceras för studenterna genom en särskild föreläsning om att anlägga ett perspektiv – annat än rättsdogmatik – på PM-skrivandet, där också de valbara perspektiven presenteras. Under VT 2020 kommer ett försök att minska antalet perspektiv, till kanske två eller tre, att genomföras för att minska den osäkerhet inför perspektivvalet som kommer till uttryck hos många studenter.

Vad gäller återkopplingen ges denna endast i skriftlig form. Rättande lärare bifogar en s.k. feedback-lapp, som är en A4-sida med relativt utförliga kommentarer om ämnesavgränsning, disposition, analys, källhantering och språk. Utöver detta ges återkoppling i form av den peer

¹ Jfr Torbjörn Ingvarssons rapport s. 12.

review-texten som först lämnas in för godkännande och därefter distribueras till den som skrivit det PM-utkast som peer review-texten avser.

Den huvudsakliga styrkan med upplägget upplevs av lärarlaget vara att studenterna ofta presterar kvalitativa texter när de får skriva om något som intresserar dem, vilket de normalt gör när de får välja såväl ämne som perspektiv – många gånger ett kritiskt sådant – själva. Kursledningen upplever att studenternas förmåga till kritiskt tänkande och självständigt förhållningssätt också gynnas av upplägget.

Det egna perspektiv- och ämnesvalet har dock också sina baksidor. Risken finns att det blir ”bara perspektiv och ingen juridik” – d.v.s. att studenterna riskerar att hamna i något som kan liknas vid politiska pamfletter, på bekostnad av den juridiska analysen. Att hitta balanspunkten upplevs av lärarlaget som en utmaning. Vidare medför upplägget ett problem närmast av resurskaraktär, nämligen att det upplevs som svårt att hitta lärare som har kompetens att rätta alla tänkbara kombinationer av ämnen och perspektiv.

Från studenthåll kan påpekas dels att anläggandet av ett nytt perspektiv upplevs som väldigt svårt och att den s.k. PM-föreläsningen riskerar att göra studenterna förvirrade. Kravet att välja ett perspektiv, bland många tillåtna, är ett moment som kan identifieras som stressande i sig. Muntlig återkoppling från rättande eller undervisande lärare efterfrågas också, särskilt eftersom inslaget med externt perspektivval är nytt för studenterna.

Terminskurs 6

På terminskurs 6 skrivs en PM under terminen som är avsedd att vara mer omfattande än befintliga PM-uppgifter på övriga terminskurser. PM:n ska omfatta mellan 20 000 – 25 000 tecken,² vilket är en något längre text än på övriga terminskurser. I undervisningsplanen framhålls att uppgiften inte är formulerad riktigt som på andra terminer. Ämnet för PM:n utgörs av en på förhand bestämd rubrik, och det är studentens uppgift att formulera en egen fråga och att genom relevanta avgränsningar skapa en intressant PM. Varje seminariegrupp tilldelas ett eget rättsområde (t.ex. folkrätt eller EU-rätt) där ett antal rubriker finns och fördelas mellan studenterna.

Återkoppling ges både skriftligen och muntligen efter att uppgiften rättats och poängsatts, i samband med ett s.k. oppositionsseminarium. Vid detta seminarium träffar studenterna sin rättande lärare basgruppsvis och opponerar på en annan students PM. Den lärare som rättat PM:n har en preliminär poäng klar inför oppositionsseminariet, viken endast kan komma att ändras efter opponeringsseminariet i särskilda undantagsfall, t.ex. om det vid seminariet framkommer att arbetet är ett plagiat. PM:n återlämnas med poäng och skriftliga kommentarer i en tvåsidig bedömningsmall som innehåller bedömningskriterierna och plats för lärarens anteckningar.

Lärarlaget delar i stort det som sagts från övriga terminskurser avseende identifierade svagheter eller utmaningar med studenternas skrivande men vill understryka att den största svagheten är bristen på resurser för handledning. Vad gäller själva upplägget för skriv- och återkopplingsträning diskuteras från kursledningens sida moment med exempelvis peer review och grupphandledning halvvägs för att ge större möjligheter att stödja lärandemomentet och att studenterna ska reflektera över skrivprocessen under arbetets gång. I

² Inklusivt blanksteg och fotnoter men exklusive innehållsförteckning, försättsblad och käll- och litteraturförteckning.

samband med detta diskuteras om opponeringstillfället istället borde ges före slutligt inlämnad PM, samt om studenterna ska ges möjlighet till komplettering, eftersom de i nuläget inte kan använda den återkoppling de får i syfte att förbättra sin text. Samtidigt kan man förstå betrakta det som ett värdefullt tillfälle att få återkoppling inför framtida skrivprocesser – skrivandet slutar ju inte efter terminskurs 6.

En styrka med nuvarande upplägg kan sägas vara just att opponeringsseminarierna upplevs som högkvalitativa just eftersom texten är klar. I ett skede där studenterna redan lämnat in sina texter har de generellt sett blivit kunniga på sitt ämne, vilket upplevs leda till djupgående och goda diskussioner vid opponeringstillfället. En ytterligare styrka kursledningen önskar lyfta är att skrivmomentet ger goda möjligheter att integrera de olika delämnena och att studenterna ges tillfälle att öva på att arbeta med komplexa ämnesöverskridande problem på ett fördjupande sätt, vilket med fördel skulle kunna utvecklas ytterligare framöver.

RoA

Upplägget för den skriftliga färdighetsträningen på kursen Rättshistoria och Allmän rättslära är förhållandevis nytt. Fram till höstterminen 2018 skrevs endast två hemtentamen på kursen – en i rättshistoria och en i allmän rättslära. Fr.o.m. terminsstart hösten 2018 skrivs numera istället en PM och två essäer, följt av en avslutande ämnesgemensam hemtentamen. Studenterna får själva välja ämne för PM-uppgifterna, och detta görs inom relativt vida ramar där studenterna ombeds att välja en artikel eller ett avgörande ur kursens materialkompendier, och hitta en intressant frågeställning kopplad till detta. Återkoppling ges endast skriftligen, efter inlämning.

Från lärarlagets sida är uppfattningen att studenterna vid det här laget lärt sig att skriva förhållandevis bra – med andra ord tycks tre år av skrivträning göra skillnad. Vid tiden för arbetsgruppens möten hade den första kursrapporten för kursen ännu inte hunnit färdigställas, och det gick därför inte att med säkerhet uttala sig om hur studenterna upplever upplägget. I skrivande stund har dock kursrapporten för 2018/19 kommit, och intrycket är att studenterna upplever att upplägget fungerar bra. Från lärarlagets sida delar den uppfattning som beskrivs ovan av terminskurs 5, d.v.s. att det typiskt sett blir bra texter när studenterna får skriva om något som intresserar och engagerar dem.

Övergripande iakttagelser – styrkor och svagheter

Skrivprocessen

Från kursledningens perspektiv har man på så gott som samtliga kurser iakttagit att studenterna idag generellt sett har en god språkbehandling – något som tycks ha förbättrats över tid. Sammantaget upplever man att studenterna skriver bättre idag än för ett antal år sedan och att den genomsnittliga nivån på språkhantering höjts. Detta är förstås mycket positivt, och ger också en anvisning om vilka områden som inte omedelbart behöver prioriteras i arbetet med att förbättra skrivträningen på juristprogrammet.

Studenterna har dock generellt sett en sämre förmåga till självständighet och en mindre utvecklad analysförmåga – en utveckling som tycks gå i motsatt riktning jämfört med språkbehandlingen. Några tänkbara orsaker har diskuterats. Problemet skulle t.ex. kunna förklaras av det rika informationsflöde och källmaterial som idag finns tillgängligt digitalt. Studenterna har, kanske – åtminstone i början av utbildningen, en tendens att ”googla fram”

lösningar och material istället för att vända sig till den juridiska litteraturen, och svårigheter med att bedöma kvaliteten i de ”framgooglade” lösningarna. Det skulle alltså kunna finnas ett samband mellan mängden tillgängligt material och tillgängliga lösningar på rättsliga problem, och de av kursföreståndarna upplevda problemen för studenterna med att självständigt analysera den givna frågan. Men detta är bara en löst diskuterad hypotes från arbetsgruppens sida och framstår inte som en övertygande lösning på varför-frågan.

Utöver detta har man på åtminstone några av terminskurserna iakttagit en allt växande andel studenter som har stora utmaningar med att skriva juridiska texter. Om bilden tidigare beskrivits som ”konvex” – d.v.s. att man har en liten andel studenter som presterar riktigt svaga texter, en stor andel studenter som presterar ”genomsnittliga” texter, och en liten andel studenter som presterar riktigt starka texter – så kan kurvan idag snarare beskrivas som konkav. Från kursföreståndarnas och lärarlagens perspektiv upplever man alltså att de skriftliga prestationerna är mer polariserade, med en växande andel studenter som har förhållandevis stora svårigheter med juridiskt skrivande, och en i lika hög grad växande andel studenter som skriver riktigt bra.

Ett annat övergripande problem, som också behandlas i Torbjörn Ingvarssons rapport, är att en dialog med studenterna om *skrivprocessen som sådan* (i bemärkelsen att man pratar om hur man *gör* när man skriver juridiska texter, och inte endast vad resultatet i slutändan ska bli) lyser med sin frånvaro. Mötet mellan lärare och studenter består med avseende på skriftlig färdighetsträning främst i återkopplingsseminarier. Dessa har självklart många styrkor och är en nödvändig komponent i den skriftliga färdighetsträningen, men tenderar att fokusera mer på resultatet än på hur man rent konkret går till väga för att producera en juridisk text.

Återkopplingsprocesserna

Vad gäller formerna för återkoppling varierar upplägget, som framgått, en hel del mellan terminskurserna. På ett övergripande plan kan sägas att den enskilt största utmaningen från kursföreståndarnas perspektiv är resursfrågan. Många lärare som poängsätter och kommenterar PM rapporterar redan i nuläget om att de gör det mer eller mindre på övertid (d.v.s. obetald tid), samt att antalet promemorior som varje lärare har att rätta är stort. Att de lärare som rättar PM vare sig har tillräckligt med tid eller fullt ut kompenseras för den tid de lägger ned på att kommentera och poängsätta PM går naturligtvis ut över återkopplingens kvalitet. Ett första budskap som arbetsgruppen vill framföra till utbildningsutskottet med avseende på återkopplingsfrågan är därmed att resurserna behöver ses över.

Bland befintliga former för återkoppling tycks individuell återkoppling direkt från läraren vara det som i särklass störst utsträckning efterfrågas från studenterna. M.h.t. rådande resursläge tycks dock utsikterna att kunna tillhandahålla inslag av mer eller mindre individuell handledning mycket begränsade. Vad som i sammanhanget då verkar fungera ”näst bäst” är återkopplings- eller opponeringsseminarier i mindre grupper. Ju mindre grupp, desto bättre. Arbetsgruppen har återkommande diskuterat om sådana återkopplingstillfällen bör ges före eller efter en slutlig, poänggivande, inlämning. Här kan endast konstateras att det finns fördelar med båda uppläggen. Risken med att placera ett återkopplingstillfälle *före* ett inlämningstillfälle där uppgiften poängsätts (d.v.s. att PM:n först lämnas in utan att den poängsätts) är förstås att studenterna lämnar in ofärdiga och icke-genomarbetade texter. Samtidigt är baksidan av att hålla återkopplingsseminarier eller liknande *efter* ett poänggivande inlämningstillfälle att studenterna inte får någon chans att agera på den givna

återkopplingen. I det sammanhanget måste man dock beakta den omständigheten att studenternas arbete med att skriva juridiska texter är långt ifrån avslutat efter en avklarad PM-uppgift eller kurs. Återkopplingen är med andra ord (förhoppningsvis) värdefull i framtiden, t.ex. på nästkommande termin.

Från studenternas perspektiv kan slutligen också upplägget med peer review ifrågasättas. M.h.t. den redan nämnda resursproblematiken finns en fara med att ”använda” studenterna själva för att ge återkoppling på varandras skrivna texter. Enligt studenternas mening kan inte återkoppling från en annan student – som i många fall inte är särskilt djupt insatt i sina medstudenters PM-ämnen – ersätta återkoppling från lärare. Den återkoppling som ges vid peer review-moment upplevs ofta hålla sig till komponenter såsom formalia, språkhantering och disposition. Dessa bedömningsmoment är i och för sig viktiga att behärska, och vikten av att hjälpa varandra – student till student – med detta ska inte underskattas. Risken är dock att någon mer djupgående återkoppling på den skrivna texten i princip uteblir om peer review används som ”ersättning” för återkoppling från lärare och om endast kortfattade skriftliga kommentarer ges på texten i samband med återlämning till studenten.

Tänkbara vägar framåt

Planerade och genomförda förändringar på terminskurserna

En förhållandevis stor förändring som gjorts bl.a. till följd av arbetsgruppens arbete är att Terminskurs 5 fr.o.m. höstterminen 2019 infört ytterligare en PM-uppgift på terminen, detta för att examinationsmomenten terminen kommit att upplevas som något ojämnt fördelade och då kursledningen tror att det skulle gynna studenternas lärande att få ytterligare ett tillfälle för skriftlig färdighetsträning. Ett av de problem som identifierades i Torbjörn Ingvarssons rapport ansågs vara just att mängden skrivträning minskat på terminerna över tid, något som riskerar att resultera i försvagad progression, eftersom mängdträning torde vara en viktig komponent i studenternas lärande.³ Den ytterligare skrivuppgiften kommer att vara upplagd på samma sätt som den befintliga, där studenterna själva väljer ämne och perspektiv utifrån ett antal givna alternativt.

Ökat fokus på skrivprocessen

Som redan nämnts är en brist i upplägget för den skriftliga färdighetsträningen att det i nuläget saknas fokus på skrivprocessen som sådan. I mötet med studenterna kan en diskussion behöva föras om inte bara resultatet – så som vid t.ex. återkopplings- och opponeringsseminarier – utan också tillvägagångssättet vid juridiskt skrivande, där frågor av närmast arbetsteknisk karaktär inkluderas.

Ett sätt att möta detta behov av att prata om själva skrivprocessen skulle kunna vara att anordna seminarier/föreläsningar eller ”workshops” med studenterna över utbildningens gång där man diskuterar själva skrivprocessen. Ett sådant inslag finns i nuläget utanför själva undervisningen i form av Juridiska föreningens PM-stuga för terminskurs 1. Vid detta tillfälle hålls dels en föreläsning om skrivprocessen av just rapportförfattaren Torbjörn Ingvarsson, dels en frågestund eller kortare presentation från ett antal studenter i Juridiska föreningens

³ På juristprogrammet i Uppsala skrivs, efter tillägget på terminskurs 5, totalt 16 promemorior och/eller essäer på terminskurs 1-6 och RoA, och det kan förstås diskuteras om detta är mycket eller lite skrivträning. I en nationell jämförelse är det antagligen fortfarande en förhållandevis stor mängd skrivträning. Trots detta kan det, utan att ta ställning till vad som är en tillräcklig mängd skrivuppgifter, konstateras att det skett en minskning över åren – en utveckling som kursledningar, lärarlag och utbildningsutskott i vart fall bör vara medvetna om.

studieutskott om hur de brukar tänka kring själva skrivprocessen, vilka falluckor de själva trillat i, och så vidare. Evenemanget är oftast mycket välbesökt, så uppenbarligen finns en efterfrågan från studenternas sida. Det framstår däremot som oklart om medel, i form av såväl lärartid som finansiering, för liknande inslag inom ramen för utbildningen finns tillgängliga i dagsläget.

Ett konkret förslag som diskuterats på arbetsgruppens möten är hämtat från en befintlig fördjupningskurs på programmet. Ett seminarium ägnas då åt att ingående diskutera skrivande och ”vad som gör en bra text till en bra text”. Upplägget på seminariet ifråga är att studenterna på förhand få ta del av en text skriven av en anonym student (från tidigare års grupp på kursen, efter att studenten tillfrågats) och ges i uppgift att reflektera över studentens skrivande och vad som gör texten till bra eller dålig. Studenterna ges också i uppgift att fundera över hur man, konkret, kan förbättra texten. Uppgiften diskuteras först basgruppsvis, därefter i helgrupp under ledning av en lärare. Om man vill använda upplägget men göra det mer resurseffektivt, kan man t.ex. tänka sig att studenterna diskuterar detta basgruppsvis i 45 minuter utan lärarledning, för att sedan diskutera det i helgrupp tillsammans med läraren i endast ytterligare 45 minuter. Ett än mer resurseffektivt sätt att laborera med närstudier av juridiska texter vore att tillhandahålla en ”textbank” på t.ex. studentportalen, bestående av en och samma text i olika upplagor som, med små förändringar, successivt görs bättre eller sämre. På så sätt kan studenterna tillhandahållas material för egenstudier där de kan notera vad som, enligt åtminstone ansvarig lärare, gör en text bra eller dålig.

Ett annat förslag som uppkommit på arbetsgruppens möten för att möjliggöra ökat fokus på skrivprocessen vore att helt lyfta ut den skriftliga färdighetsträningen ur terminskurserna och istället låta en parallell kurs i rättsligt skrivande löpa parallellt med terminskurs 1-6. En sådan kurs skulle då integreras i terminskurserna och anpassas till de på terminskurserna befintliga rättsområdena. En omedelbar fördel med ett sådant upplägg vore förstås ägandeskapet och samordningen terminskurserna emellan, om man nu tänker sig att man över hela grundterminerna (1-6) har en eller två kursföreståndare som är ansvariga för en sådan kurs, och därmed för upplägget för den skriftliga färdighetsträningen på ett programövergripande plan. En omedelbar svårighet vore dock naturligtvis ”formalian”, d.v.s. timtilldelning, hur många högskolepoäng kursen skulle motsvara, hur examination samordnas med tentamen på kurserna, o.s.v. En åtgärd som denna skulle enkelt uttryckt kräva en reformering av programmets upplägg i grunden.

Välfungerande återkopplingsprocesser

Som redan framgått upplever arbetsgruppen att det största problemet för återkopplingen är de bristande resurserna. Det framstår som angeläget att en diskussion om resurstilldelning i detta avseende förs i behörigt organ.

Arbetsgruppen har hittills inte lyckats finna några konkreta förslag på hur återkopplingsprocesserna kan förbättras, utöver de synpunkter som redan framförst ovan. Ett tydligt budskap från studenternas sida är att återkopplingsseminarier i grupp upplevs fungera bra och bidra till en fördjupad förståelse för juridiskt skrivande, samt att användandet av peer review-moment (även om dessa inte är frekvent förekommande på ett programövergripande plan) kan ifrågasättas eller åtminstone behöva ses över. Så som momentet används i nuläget upplevs dels kommentarerna ofta vara översiktliga eller till och med intetsägande, samtidigt som de promemorior som den granskande studenten har att läsa och kommentera på ofta är

alltför ofärdiga för momentet ska tjäna sitt syfte (att jämföra med t.ex. opposition efter inlämning av PM, vilket däremot upplevs fungera bra till följd av att texterna håller mycket högre kvalitet). Peer review kan, genomfört på rätt sätt, fungera som ett bra komplement till återkoppling från lärare, men kan inte fullt ut ersätta sådan återkoppling. Det blir dock under rådande kompetensfördelning ytterst upp till kursföreståndarna själva att ta ställning till hur återkopplingen ska genomföras på respektive kurs.

Permanent arbetsgrupp eller konferens för programgemensamma frågor

Vid arbetsgruppens sammanträden har det från kursföreståndarnas håll vid upprepade tillfällen betonats hur värdefullt det är med erfarenhetsutbyte över terminskursernas gränser, och att arbetsgruppen i det hänseendet fungerat bra som forum för idéutväxling och inspiration. Ett första tänkbart kursövergripande grepp för att förbättra den skriftliga färdighetsträningen vore därmed att helt enkelt fortsätta med det arbete som arbetsgruppen påbörjat, d.v.s. att kontinuerligt träffas och diskutera pedagogiska metoder som upplevs fungera bra eller mindre bra, liksom att tillsammans komma på nya idéer för att öka progressionen. Arbetsgruppen har som sagt bara träffats vid ett antal tillfällen under vårterminen 2019, av vilka arbetsgruppen behövde ägna de två första åt introduktion samt självreflektion och problemformulering. Arbetet upplevs därför som något oavslutat, och det kan finnas goda skäl att låta en, eventuellt något modifierad, arbetsgrupp fortsätta med det arbete som inletts.

Det kan också diskuteras om inte en sådan arbetsgrupp skulle kunna ägna sig åt pedagogiska frågor i stort, inte nödvändigtvis begränsat till skriftlig färdighetsträning. Detta har också i någon utsträckning efterfrågats från de kursföreståndare som finns representerade i den befintliga arbetsgruppen. En sådan arbetsgrupp skulle då kunna fokusera på en fråga, t.ex. skriftlig färdighetsträning, under en tidsperiod, för att sedan fortsätta med en annan för pedagogiken prioriterad fråga.

I sammanhanget kan förstas kursföreståndarmötet också nämnas, där kursföreståndare för samtliga terminskurser och RoA träffas två gånger/termin för att diskutera programgemensamma frågor. Kursföreståndarmötet tenderar dock ofta att hålla sig till mer eller mindre administrativa frågor och inte lämna något större utrymme för att diskutera pedagogik. Man skulle förstas kunna utveckla kursföreståndarmötet till ett forum för även pedagogiskt erfarenhetsutbyte, om man av någon anledning inte vill laborera med en arbetsgrupp såsom föreslås ovan.

En fördel med att låta kursföreståndarmötet kretsa kring administrativa frågor och information från studierektor och/eller studievägledningen, och att arbeta med en separat arbetsgrupp för pedagogiska frågor, är att man då kan laborera med gruppens storlek och sammansättning. Som nämntes redan inledningsvis upplever arbetsgruppen att gruppen i sin nuvarande omfattning är på gränsen till för stor. Om kursföreståndarmötet i sin nuvarande omfattning skulle användas som forum för diskussion av också pedagogiska frågor, riskerar effektiviteten i gruppens arbete gå förlorad, m.h.t. kursföreståndarmötets storlek.

I samband med att möjligheten till en permanent arbetsgrupp för skriftlig färdighetsträning eller pedagogiska frågor i stort diskuterats har också frågan om mötesfrekvens kommit på tal. Den befintliga arbetsgruppen har träffats ungefär en gång i månaden under en kortare period, vilket upplevts som för intensivt. För att arbetet ska fungera bra krävs också tid för eftertanke, åtgärder och förberedelser mellan mötena. Som ett alternativ till en permanent arbetsgrupp har

det föreslagits en årsvis konferens eller liknande, där en dag ägnas åt att diskutera skriftlig färdighetsträning och/eller pedagogik på ett programövergripande plan. Risken finns dock att en sådan konferens skulle bli mer eller mindre verkningslös om den inte följs upp med mera kontinuerliga möten; värdet i arbetsgruppens arbete har hittills kanske närmast legat i själva mötet, kursföreståndare emellan. Erfarenhets- och idéutbytet skulle troligen bli lidande om detta inte möjliggörs på ett mera kontinuerligt plan. Det kan också konstateras att ett liknande forum redan finns i form av den terminsvisa utbildningsdagen (vilken kan ägnas åt pedagogiska frågor eller andra frågor som rör utbildningen). Däremot skulle en återkommande konferens om skriftlig färdighetsträning kunna utgöra ett bra komplement till en arbetsgrupp, där man t.ex. kan bjuda in fler lärare och studenter eller externa föreläsare.

Avslutning

Denna rapport har syftat till att informera utbildningsutskottet om de diskussioner som förts i arbetsgruppen för skriftlig färdighetsträning. Hur frågan om arbetet med att utveckla den skriftliga färdighetsträningen fortsatt ska hanteras, är utskottets sak att avgöra. Arbetsgruppen har dock identifierat ett antal problem, där Torbjörn Ingvarssons rapport fungerat som bakgrund, och påbörjat en diskussion om potentiella lösningar på problemen. Några konkreta idéer med avseende på framför allt skrivprocessen har föreslagits – låt vara att det i mångt och mycket är upp till kursföreståndarna att ta ställning till om, och i så fall hur, dessa ska genomföras på respektive kurs. Det framstår dock som tydligt att arbetsgruppen ännu inte lyckats åstadkomma konkreta lösningar på samtliga identifierade problem, även om gruppen upplevs ha fyllt en god funktion som forum för erfarenhetsutbyte och diskussion. Detta sammanhänger självfallet också med att eventuella förändringar i kursernas pedagogiska genomförande ytterst blir upp till kursföreståndarna själva att genomföra.⁴

Sammantaget är det arbetsgruppens uppfattning att just ett sådant forum behövs på en mer eller mindre permanent basis – kanske inte bara med avseende på den skriftliga färdighetsträningen, utan för pedagogiska frågor i stort. Det kan dock diskuteras om en sådan arbetsgrupp i så fall inte borde fokusera på en fråga i taget, d.v.s. exempelvis diskutera skriftlig färdighetsträning under en tidsperiod och arbeta fram nödvändiga förändringar, för att sedan fortsätta med en annan för pedagogiken prioriterad fråga. Möjligheten till en sådan permanent arbetsgrupp har diskuterats ovan.

Arbetsgruppen föreslår att utbildningsutskottet diskuterar denna möjlighet, tillsammans med de övriga förslag som presenterats ovan, och på så vis låter gruppens arbete – vilket upplevs som något oavslutat – fortsätta i någon form. Arbetsgruppens uppfattning är att erfarenhetsutbyte och kontinuerlig diskussion mellan kursföreståndare, utbildningsutskott och studenter är det som kommer att driva pedagogiken på juristprogrammet i Uppsala framåt.

Hanoi den 7 januari 2020,

Anna Lilieback,
jur.stud, sammankallande

⁴ Jfr Juridiska fakultetens arbetsordning, bilaga 3 – Prefektens delegationer. Att ägandeskapet enligt fakultetsnämnden fortsatt bör ligga på kursföreståndarna framstår som än tydligare efter nämndens beslut den 10 juni 2019 i fråga om utbildningsutskottets behörighet i vissa frågor.